

Hosszú idő elteltével új időszak kiállítás nyílt 2021. június 11-én a püspökladányi Karacs Ferenc Múzeumban. Régi álma vált valórra e sorok írójának, egy olyan magas színvonalú tárlat létrejöttéről, mely tárgyainak ezeréves történetével egyaránt hat jelenünkre és az itt élők jövőjéről alkotott hitére.

Régészeti leleteink történelmünk ékkövei, fontos forrásai, bizonyítékai annak, hogy a Kárpát-medence számos nép és kultúra bölcsője, illetve otthona volt. Mai gondolkodásunk és múltunk megismerése szempontjából különösen fontosak a kiállított tárgyak, hiszen általuk képzelhetjük csak el elődeink életét, az egykori helyi kultúra jellemzőit, sajátosságait.

„A kincset rejtő ladányi föld”

Püspökladány régészeti leletei

Új időszak kiállítás

a püspökladányi

Karacs Ferenc Múzeumban

85

A püspökladányi Karacs Ferenc Múzeum „A kincset rejtő ladányi föld” – Püspökladány régészeti leletei című kiállítása, különös tekintettel a „ladányi kereszt” történetére – a szülőföldünkön talált különleges régészeti leletek bemutatását tűzte ki célul. A tárlat révén a múzeum látogatója megismerkedhet a „ladányi föld kincseivel”, itt, a Sárréten lakó elődeivel, s a különböző kultúrák „egymásra épülő rétegeivel”.

Leletek a kiállításból

A kiállítás két 10–11. századi temető anyagát mutatja be: az 1977–1982 között M. Nepper Ibolya által vezetett Püspökladány-Eperjesvölgy és az 1983–1986 között feltárt Sár-rétudvari-Hízóföld temető régészeti emlékeit. A tárlat kiemelt műtárgya pedig egy kis méretű (kb. 6 cm-es) bronzkereszt, mely az eperjesvölgyi ásatás során került elő a 107. számú sír mellékleteként, egy ötéves kislány tárgyai között. Ezt a picit tárgyat mi, püspökladányiak csak „ladányi kereszt”-ként emlegetjük.

A kiállítás műtárgyai a debreceni Déri Múzeumból érkeztek, a tárlat megvalósítása a Déri Múzeum Régészeti Tárának érdeme. Az időszaki kiállítás terve pedig Balogh Csaba látványtervező, kiállításrendező munkáját dicséri.

A kiállítást Dani János, a debreceni Déri Múzeum régészeti igazgatóhelyettese nyitotta meg, részletesen bemutatva az ásatások körülményeit. A tárlat szakmai kurátora, Hajdú Zsigmond régész pedig a kiállítás létrejöttéről, a régészeti anyag művelődéstörténeti jelentőségéről, a tudomány és a műtárgyak utóéletének párhuzamáról, illetve egy-egy különlegesebb leletről beszélt. Külön kiemelte a „ladányi kereszt” érzelmi szerepét a helyi városiak életében. A megnyitó vendégei a múzeum 40 éves fennállásának legnívósabb tárlatáról beszéltek. A püspökladányiak tehát méltán lehetnek büszkéek az új kiállításra. De vajon miért nyújt ez a kiállítás a látogató számára felejthetetlen élményt?

A felbecsülhetetlen szellemi, kulturális értékkel bíró régészeti leletek nagyközönség előtti bemutatására „A kincset rejtő ladányi föld” – Püspökladány régészeti leletei című időszaki kiállítás és rendezvénysorozat a Karacs Ferenc Múzeumban elnevezésű, TOP-7.1.1-16-H-ESZ-2019-00387 azonosító számú projekt keretében kerülhetett sor.

A ladányi kereszt

A kérdés megválaszolásához talán közelebb visznek a fali tablók szövegei, melyekből az alábbiakban a következő részleteket emeltem ki:

A püspökladány-eperjesvölgyi temető általános képe

1977–82 között a debreceni Déri Múzeum régészei 637 sírból álló temetőt tártak fel a Püspökladányhoz tartozó Eperjesvölgy határrészen. A temető belső rendszere, térhasználata és időbeli vetülete töretlen, egyensúlyról tanúskodik, arra utalva, hogy folyamatosan lakott település halottait helyezték el itt. Ez a település Futakegyháza lehetett. Mivel nincs egymásra temetkezés, a temetkezők szándékában megnyilvánuló rend egy 80–100 fős 10–11. századi falu közel 200 éves időszakának természetes temetői képét adja.

A püspökladány-eperjesvölgyi temető lakóinak belső arculata

A temető falujának lakói szabad köznépi rangúak voltak. A falunév Futakegyháza lehetett, ami azt jelzi, hogy valamilyen futárfeladatot ellátó, ún. szolgálónépi faluként létezett a fejedelemség korában. A futárszolgálatra azok a sírok utalnak, amelyekben fegyver egyáltalán nem volt a halott mellett, csak lószerszám. Azért is nevezhetjük köznépinek ezt a temetőt, mert feltűnően gazdag sírok nincsenek benne, ugyanakkor melléklet nélküli is alig akad. A sírmellékletek legnagyobb részét a mindennapi élet tartozékai teszik ki: női, férfi ruhagombok, csizma- és övveretek, férfi lovas tausírozott (nemesfém berakásos) kengyelei, nőknél tűtartó, sarló. A vitrinben látható bronzból, aranyozott ezüsből készült darabok arra utalnak, hogy a falu lakói nem voltak nagyon szegények.

Látogatók a megnyílt kiállításon

„A kincset rejtő ladányi föld”

A „ladányi kereszt” története, eszméjének születése

1978 nyarán került elő a „ladányi kereszt” a püspökladány-eperjesvölgyi temető 107. sírjából. Ebben a sírban egy ötéves kislányt temettek el. Hozzátartozói gazdag melléklettel látták el a túlvilági útra. Bronz pártaveretek, Szent István-dénár és a nyakba akasztott három rituális tárgy látható a vitrinben. A közepén átfúrt óncsüngő és a nagy, kerek, függesztő füllel ellátott, bronzból öntött hold alakú (lunula) csüngő védelmező szerepet töltött be a kislány életében és halála után is. Ehhez csatlakozik harmadik rituális tárgyként az 5,4 cm hosszú, 2,8 cm széles bronzból készült mellkereszt, a „ladányi kereszt”. Az utóbbi elnevezés nemcsak tudományos tényeken alapuló elhatározás, hanem egy olyan eszmeiség is társul hozzá, ami a mai ladányi emberek közös múlttu-

datához kapcsolódik. Élő és elevenen ható tényezője lett a ma Püspökladányban élő emberek identitásának (önazonosság-tudat).

A Sárrétudvari-Hízóföld temető általános képe

1983–86 között ezen a határrészen egy 262 sírből álló 10. századi honfoglalás kori temetőt tártak fel a Déri Múzeum Régészeti Osztályának munkatársai. A temető használati ideje két-három emberöltő, kb. 70 év. Bár 63 sír melléklet nélküli volt, de a sírok általános jellemzői alapján elmondhatjuk, hogy egy gazdagnak mondható, a honfoglaló népesség középrétegéhez tartozó faluközösség temetkezett ide. A kelet–nyugati tájolású sírok között három csoportot jól el lehet különíteni. Az első, a szent teret jelentő köz-

88

Látogatók a megnyílt kiállításon

Középen M. Nepper Ibolya és jobbra Hajdú Zsigmond régészek a kiállításhoz kapcsolódó előadásorozaton

ponthoz közvetlenül kötődő első generációs honfoglalók nemzedékéhez tartozik. A másik csoportot egy erőteljes tömörülés alkotja, amely mellékletbeli gazdagságával kitűnik a többi közül. Gazdagságát talán a sikeres kalandozásokban való részvételnek köszönheti. A harmadik csoportot a temető külső szélén lévő sírok adják. Ezek közül a gyermeksírok leletei a sámánhitre utaló mellékletekben gazdagok, pl. életfamotívum, madár alakú csüngők, madárcsontok. Voltak különleges mellékletekkel ellátott temetkezések is. Ezek közül kiemelkedik a 199. sír, melyből egy ereklyetartó, mindkét oldalán reliefekkel díszített, bizánci eredetű bronzkereszt került elő.

A Sárrétudvari-Hízóföld temető lakóinak belső arculata

Ez a temető kitűnik gazdagságával a honfoglalás koriak közül. Itt a gazdagságot a temető egész népességének összképe adja a sírmellékletek alapján. A férfisírok gazdagságát a tegezék ezüstveretei, faragott csont pántjai, díszített kardmarkolatok, tausírozott kengyelek, bronzszegecsekkel díszített nyergék, aranyozott ezüstveretes

övek és díszes ruhaveretek adják. A női sírok nemesfém-ből készült tárgyi mellékletekben még gazdagabbak. A fej díszítéséhez kapcsolódó aranyozott ezüst hajfonatdíszek, különböző arany és ezüst fejdíszek, bronz pártaveretek, különleges formájú fülbevalók, hajfonatgyöngyök, nyakláncra fűzött színes gyöngyök egyértelműen utalnak erre.

A kiállításhoz kapcsolódóan színvonalas tárlatvezetések, előadás-sorozat, múzeumpedagógiai foglalkozások, rajzórák, történelemórák mélyítették el az egyes célcsoportok ismereteit városunk múltjáról.

„A kincset rejtő ladányi föld”

című tárlat 2022. február

15-ig volt megtekinthető a püspökladányi Karacs Ferenc Múzeumban.

Ezt a cikket édesapám emlékének ajánlom, aki Fekete István, író gondolait szinte magáéként tisztelte: „A szülőföld szálai örök összekötők a tájjal és a földdel, amiből az ember lett, és amivé lesz, és nem szakadhatnak el soha.” Köszönet illeti Hajdú Zsigmond, Nagy Emese Gyöngyvér, Györfi Lajos és Fórián Péter lektori munkáját.